

HERBERT STEINER:

**GEORGES HAUPT ÉS A MUNKÁSMOZGALOM-TÖRTÉNÉSZEK
NEMZETKÖZI ÜLÉSE
(Részlet)**

...

A munkásmozgalom történészek nemzetközi ülésének (Internationale Tagung der Historiker der Arbeiterbewegung -ITH) VIII. kongresszusát 1972. szeptember 12–16 között Linzben tartották (ITH Tagungsberichte Nr. 6, Europa Verlag 1974).

...

1971 és 1972 folyamán Georges Haupt-ot többször felkértem személyesen és levélben egyaránt, hogy referátumát küldje el. Tudtam, hogy erre a konferenciára szándékában áll eljönni, jöllehet elmulasztott időben jelentkezni – és, természetesen, a megígért írásos referátumot sem küldte el. Amikor azután szóra jelentkezett, felszólalását mulasztásának „teoretikus” igazolásával kezdte. „Szintézist” akart készíteni, – de hogy ezen mit is értett, már aligha tudjuk meg. Kijelentése szerint ebben az akadályozta meg, hogy „a felszólalások túlságosan későn érkeztek meg és referátumaikban a szerzők különböző kérdéseket taglaltak”. Alig szólt erről néhány szót és spontán módon máris kedvenc témájáról kezdett beszélni – a munkásmozgalom historiográfiájában a fogalmak eltérő értelmezéséről.

Mint mindig, amikor az ITH üléseken felszólalt, amelyek vitáinak ő maga is sokat köszönhetett, bölcs gondolatok és javaslatok széles spektrumát terjesztette elő. A hallgatók számára ez minden alkalommal egyedülálló színjáték volt, ami egy tűzijátékra emlékeztetett. Mint világítógömbök és rakéták röppentek a gondolatok, eredetiek és okosak, bár nem mindig szerves összefüggésben. Az ITH konferenciáin Georges németül beszélt – ha a megfelelő kifejezést nem találta, francia vagy orosz szavakat használt, s az utóbbi években angolokat is. Mégis mindig elbűvölő volt hallgatni őt, s az ember nem tudta kivonni magát az alól a benyomás alól, hogy spontán fejtegetései gyakran őt magát is meglepték és hatásuk alá kerítették. Minden alkalommal értékes gondolati kezdeményezésekkel lépett fel, és nem kevés kutatás köszönhette elindulását Georges ilyenén javaslatainak.

A munkásmozgalom fogalmával kapcsolatban megjegyezte: „van, aki

a munkásmozgalmat a pártvezetésre korlátozza, egy másik számára a munkásmozgalom a szervezett munkásság tagjait jelenti, míg egy további szerint magába foglalja az egész munkásközösséget és akcióit.” Fellepett továbbá azellen, hogy a problémákat egyedül „német” szempontból vizsgáljuk, még ha az SzDP fontos szerepet játszott is. Javasolta, hogy feltétlenül vonjunk be a kutatásokba a Balkánt és Spanyolországot, és kiindulópontként az „akciót” válasszuk. Georges a történelmet sajátmaga és hallgatói számára mindig kérdésessé tette. Hogyan történhetett, hogy Németországban ebben a periódusban nagy tömegdemonstrációk zajlottak le, anélkül, hogy a pártvezetés erre felszólított volna, – s miért nem került sor ilyenekre Franciaországban? Feltette Georges azt a kérdést is, hogy vajon a munkások, a szociáldemokrata pártok tagjai – és nem vezetőik – miként gondolkoztak a háborúról.

A további vita során Georges a „nacionalizmus és internacionalizmus” problémáját taglalta. A szóban forgó referátumokkal ismét csak elégedetlen volt és új kérdéseket állított fel. Az Internacionálé különböző áramlatai közötti ellentétek konkrét kutatását kívánta, s ezekhez sorolta a generációs problémákat, a mentalitást, a pártok és a szakszervezetek közötti ellentéteket. Alighogy felállította azonban Georges e kérdéseket, máris új problémára tért át ebben az összefüggésben, arra, hogy „miként kerül ellentétbe az eurocentrizmus és a „monografikus szemlélet” „azokkal az alproblémákkal, amelyekkel a munkásmozgalom konfrontálódik.”

P.N. Stearns, a tehetséges fiatal amerikai történész (időközben hirtelen ő is meghalt) referátuma után, Georges újból fontos kérdéseket vetett fel. „Kapcsolatban vannak-e a sztrájkhullámok konkrét módon egy általános társadalmi-gazdasági helyzettel?” „Hogyan lehet definiálni a különbséget gazdasági és politikai sztrájk között?” „Hogyan állapíthatjuk meg, hogy egy sztrájk radikális, vagy védekező okokból szerveződött-e?” Georges-ot minden egyes kérdés visszavezette a fő kérdéshez, amely foglalkoztatta, nevezetesen ahhoz, hogy „lehetséges-e vagy lehetetlen társadalomtörténetet írni”. Rendkívüli benyomást tett rá, hogy a középkori parasztságról már születtek különböző társadalomtörténeti ábrázolások, a 19. századi munkásokról azonban semmi. Úgy gondolta, hogy ez „a munka unalmas és egyáltalán nem látványos, a fogalmi meghatározások dilemmájából azonban egyedül ez húzhat ki bennünket.”